

SOSYAL ÇALIŞMACI ADAYLARININ YAŞLI AYRIMCILIĞINA İLİŞKİN TUTUMLARININ DEĞERLENDİRMESİ

Evaluation of the Attitudes of Social Worker Candidates Regarding Elderly Discrimination

Emre BİRİNCİ¹

¹Anadolu Üniversitesi, Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Eskişehir

Geliş Tarihi / Received: 12.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 11.04.2021

ÖZ

Çalışma, sosyal çalışmacı adaylarının yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı araştırma türünde yapılmıştır. Çalışma, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet bölümünde eğitim gören toplam 165 öğrenci ile Şubat- Mart 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması için "Sosyo-demografik Bilgi Formu" ve "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U Testleri kullanıldı. Katılımcıların YATÖ toplam puan ortalaması 64,92±6,66'dır. Ölçek alt başlık incelemesine bakıldığında, yaşlının yaşamını sınırlama 18,55±3,66, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık 33,73±4,26 ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalaması ise 31,19±6,50 olarak saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre yaşlının yaşamını sınırlamada anlamlı bir ilişki gözlenmiş, erkek bireylerin yaşlının yaşamını sınırlama puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlı bireyle daha önce aynı evde yaşama durumu, yaşlının yaşamını sınırlamada etkili bir faktördür. Araştırmaya katılan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu, kadın öğrencilerin ve yaşlı bireyle daha önce yaşamış olan öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal çalışmacı, Sosyal hizmet, Tutum, Yaşlı ayrımcılığı.

ABSTRACT

The study was conducted as a descriptive research in order to determine the attitudes of social worker candidates regarding elder discrimination. The study was conducted between February and March 2020 with a total of 165 students studying at Anadolu University Faculty of Health Sciences Department of Social Work. In the data collection, "Socio-demographic Information Form" and "Age Discrimination Attitude Scale (YATÖ)" were used. In the analysis of the data; Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U Tests were used. The total score average of the participants is 64.92 ± 6.66. When the subtitle analysis of the scale was examined, it was found that limiting the life of the elderly was 18.55 ± 3.66, the positive discrimination against the elderly was 33.73 ± 4.26, and the negative discrimination sub-dimension mean score was 31.19 ± 6.50. A significant association was observed in limiting the life of the elderly according to the gender variable, and it was concluded that male individuals had a higher average score of limiting the life of the elderly. The condition of living in the same house before with the elderly person is an effective factor in limiting the life of the elderly person. It was determined that the attitudes of the students of the Department of Social Work participating in the study were negative towards the elderly and that the attitudes of women students and students who had previously lived with the older person were more positive.

Keywords: Attitude, Elderly discrimination, Social work, Social worker.

GİRİŞ

Yaşlı nüfus oranlarının artmasıyla birlikte, başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere, yaşlı bireyler yalnızlık, bağımlılık, saygı kaybı ve ayrımcılık gibi sorunlar ile sıklıkla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşlılara yönelik ayrımcı tutum, her toplumda sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamlara göre şekillenmektedir. Diğer stereotiplerle karşılaştırıldığında, yaş ayrımcılığı toplum tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Yaşlı bireylerle ilgili tutumlar ve inançlar, çoğu zaman davranışsal tezahürlere dönüşebilmektedir (Azulia, 2014; Corrigan, 2004). Ayrımcı davranışlar özellikle savunmasız yaşlılar için ciddi bir risk unsuru oluşturmaktadır.

Yaş ayrımcılığının, ırkçılık ve cinsiyetçilik kadar ağır sonuçları olabilmektedir (Payne, 1997). Ancak yaş ayrımcılığının mağdurları genellikle suskun kalmaktadır ve ayrımcılık çoğunlukla ortaya çıkmamaktadır. Bireysel olmanın ötesinde toplumsal bir sorun olarak kabul edilmektedir. Palmore (2011) günümüz toplumundaki en yaygın yaş stereotiplerinin, fiziksel yetenekler, zihinsel beceriler ve cinsel yetenek kaybıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yaş ayrımcılığı ile ilgili tanımlarda, yaş ayrımcılığının çoğunlukla istihdam (işe alma, terfi, işten çıkarma, emeklilik); aile (yaşlı istismarı ve ihmali); konut (yaşa ayrılmış mahalleler) ve sağlık hizmetleri alanlarından meydana geldiği belirtilmektedir.

Levy ve Banaji (2004) olumsuz yaşlanma düşüncelerinin, çevresinde yer alan insanların duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyebileceğini ifade etmektedir. Yaşlıların varlığı, gençler arasında onlara ölümlülüğü ve kaderlerinin kontrollerinin ötesinde olduğunu hatırlattığı için endişe duygusu yaratmaktadır (Becker, 1973). Gençler yaşlanmanın getirdiği sorunlardan uzak kalarak, hayatlarını sağlık ve güzellik içinde devam edeceklerini düşünmektedir (Nelson, 2002). Yapılan çalışmalar, gençlerin yaşlı bireyleri aşağılayıcı ifadeler kullanarak ötekileştirdikleri, gruplara ayırdıklarını göstermektedir (Kite ve Johnson, 1998). Yaşlılıkla ilgili yaygın stereotipler, yaşlı yetişkinlerin katı, bunak, eski moda, hasta, engelli, üretken olmayan, izole, yalnız ve depresif olduğuna dair inançları içermektedir. Bazı araştırmacılar, yaş ayrımcılığının, çocukların sosyal gelişimi sırasında karşılaştıkları kültürel değerlerin ve inançların bir sonucu olduğunu öne sürmektedir. Çocuklar çok erken yaşlardan itibaren, insanları çeşitli kategorilere ayırmaya yatkın olurlar. Çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz yaşlı tasvirleri, ileri yaşlarda ayrımcı söylem veya davranışlara dönüşebilmektedir (Palmore, 2001; van den Heuvel, 2012).

Yaşlı ayrımcılığı, sadece yaşından dolayı bir bireye yönelik olumsuz düşünce, tutum veya davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Greenberg, Schimel, ve Martens, 2002). Yaşçılık,

yaşlı bireylere yönelik önyargılı tutumlar olarak tanımlanmaktadır (DuBois ve Miley, 2013). Ayrımcılık açık bir şekilde olabildiği gibi dolaylı olarak da olabilir. Sözlü düşmanlık, kaçınma, fiziksel saldırganlık doğrudan ayrımcılığın göstergeleridir. Yaşlı istismarı da bir tür yaş ayrımcılığı olarak kabul edilmektedir (van den Heuvel, 2012).

Yaşlı ayrımcılığı, kelimesini ilk kullanan ve yaşı nedeniyle insanlara yapılan ayrımcılık olarak tanımlayan ilk kişi Amerika Ulusal Yaşlanma Enstitüsünün ilk direktörü Robert Butler'dir. Yaş ayrımcılığı, bireysel ve kurumsal düzeyde çeşitli öngörü ve mitler, küçümseme ve hoşlanmama, temastan kaçınma, istihdam ve her türlü hizmette ayrımcı uygulamalar şeklinde kendini göstermektedir (Butler, 1994). Yaş ayrımcılığı genellikle olumsuz tutum ve davranışlar olarak kabul edilse de pozitif ayrımcılık da olabilmektedir. Yaşlıların lehine olan ayrımcılık, pozitif yaşlı ayrımcılığı olarak kabul edilmektedir (Nelson, 2002). Butler yaş ayrımcılığını, özellikle gençlere yönelik olan kültürlerdeki yaşlı bireylere karşı gençler tarafından yapılan ayrımcılık veya ön yargı olarak ele almıştır.

Literatürde açık ve örtülü olmak üzere iki tür yaş ayrımcılığı tanımlanmıştır. Açık yaş ayrımcılığında, yaşlılık hakkındaki duygu, düşünce ve davranışlar hakkında kişisel düşüncelerin farkında olunmaktadır. Örneğin “Yaşlıları sevmiyorum”, “birçok yaşlı cimridir”, yaşlı biriyle yaşamayı tercih etmem” gibi açık yaş ayrımcılığı söylemleri olmaktadır (Nelson, 2002). Örtülü yaş ayrımcılığında ise bilinçli farkındalık olmadan yaşlılara karşı oluşan düşünce, duygu ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Kendi kültürünün yaş kalıplarını içselleştiren her bireyde örtülü yaş ayrımcılığının oluşması muhtemeldir (Levy, 2001). Örtülü yaş ayrımcılığı iki kaynaktan etkilenebilir: diğer insanların yaşa dayalı tutum ve davranışları ve bireyin kendi kendine oluşturduğu olumsuz düşünceler (Levy ve Banaji, 2004).

Toplumsal izmler; ırk (ırkçılık), cinsiyet (cinsiyetçilik), cinsel yönelim (heteroseksizm), sosyal statü (elitizm) ve yaş (yaşçılık) ile tanımlanan gruplara yönelik önyargılı tutumlardır. Sosyal hizmet, bu izmlerle ilişkili sorunları çözmeye çalışmaktadır çünkü sosyal hizmetin ana amaçlarından biri toplumdaki insan haklarını ve sosyal adaleti geliştirmektir (DuBois ve Miley, 2013).

Sosyal çalışmacılar, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin arttırılmasında önemli bir role sahiptir. Demografik dönüşüm nedeniyle sosyal çalışmacıların ve diğer ruh sağlığı uzmanlarının yakın gelecekte yaşlı bireylere geçmişte olduğundan daha fazla hizmet sunmaları beklenmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, sosyal çalışmacı adaylarının yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlemesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma, tanımlayıcı bir araştırma olarak Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet bölümünde eğitim gören öğrenciler ile Şubat-Mart 2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Veriler, sınıflarda yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet bölümünde eğitim gören 210 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma evreninin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ancak araştırma yapıldığında okulda bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 165 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Konuyla ilgili gerekli literatür incelemesi yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından, öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, ailelerinin yaşam yeri, ailenin gelir durumu gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik hazırlanan 16 sorudan oluşmaktadır.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): 23 maddeden oluşan YATÖ'nün, yaşlıların yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık olmak üzere üç alt boyutu vardır. Ölçek, Vefikuluçay tarafından geliştirilmiş ve ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.80 bulunmuştur. 5'li likert tipi olan ölçekte, yaşlı bireylerle ilgili ifadelerin yer aldığı maddeler için “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Ölçekten toplam en az 23, en çok ise 115 puan alınabilmektedir. Ölçek sonucunda elde edilen puanın yüksek olması yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumlara sahip olduğunu göstermektedir (Vefikuluçay, 2008). Yaşlıların yaşamına ilişkin boyuttan maksimum 45, minimum 9, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık boyutundan maksimum 40, minimum 8, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık boyutundan ise maksimum 30, minimum 6 puan alınabilmektedir (Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011).

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 24.0 paket programında değerlendirilmiştir. Veriler normal dağılmadığı için nonparametrik testlerden; Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U Testi'nden faydalanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerden ise ortalama ve standart sapmadan faydalanılmıştır.

Çalışmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 29.04.2019 tarih ve 29945 protokol no ile etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen öğrenciler çalışma hakkında bilgilendirilerek, araştırmaya katılımları ile ilgili sözlü ve yazılı gönüllü olurları alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bulgular ve tartışma bölümünde araştırmanın amacı doğrultusunda üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları belirlenmiştir. Katılımcıların yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi analiz edilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

Sosyo-demografik Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	130	78,8
Erkek	35	21,2
Yaş		
18 ve altı	20	12,1
19-20	81	49,1
21-22	54	32,7
23 ve üzeri	10	6,1
Sınıf		
Birinci Sınıf	44	26,7
İkinci Sınıf	42	25,5
Üçüncü Sınıf	35	21,2
Dördüncü Sınıf	44	26,7
Aile Tipi		
Çekirdek	147	89,1
Geniş	18	10,9
Yaşlı Bireyle Yaşama Durumu		
Evet	79	47,9
Hayır	86	52,1
Toplam	165	100,0

Araştırmaya, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi sosyal hizmet bölümünde öğrenim görmekte olan 165 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin %78,8'i kadın, %49,1'i 19-20 yaş grubunda, %26,7'si 1.sınıf, %25,5'i 2.sınıf, %21,2'si 3.sınıf, %26,7'si ise 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin, %89,1'i çekirdek aile tipine sahip olup, %52'si daha önce yaşlı bireyle aynı evde yaşamamıştır (Tablo 1).

Tablo 2. YATÖ Puan Ortalamaları

Ölçekler	Ort±SS	Min-Max
Yaşlılık Yaşamını Sınırlama	18,55±3,66	12-38
Yaşlıya Yönelik Olumlu Davranış	33,73±4,26	18-45

Yaşlıya Yönelik Olumsuz Davranış	31,19±6,50	18-61
Toplam Puan	64,92±6,66	45-98

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalaması 64,92±6,66’dır. Ölçek alt başlık incelemesine bakıldığında, yaşlının yaşamını sınırlama 18,55±3,66, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık 33,73±4,26 ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalaması ise 31,19±6,50 olarak saptanmıştır. Yaşlının yaşamını sınırlama boyutuna ilişkin puan ortalaması düşük olmasına rağmen yaşlıya yönelik olumlu davranış ve yaşlıya yönelik olumsuz davranış puan ortalamaları yüksek saptanmıştır (Tablo 2).

Yapılan araştırmalar, yaşlı insanlara yönelik algıların çoğunun olumsuz olduğunu göstermektedir (Cummings ve Galambos, 2002; Gellis, Sherman, ve Lawrance, 2003; Quinn, 1999; Schuldberg, 2005). Araştırma sonuçlarına göre yaşlının yaşamını sınırlama boyutuna ilişkin puan ortalaması düşük olmasına rağmen yaşlıya yönelik olumlu davranış ve yaşlıya yönelik olumsuz davranış puan ortalamaları yüksektir. Sosyal hizmet bölümü son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırmada Heycox ve Hughes (2006), öğrencilerin yaşlılara dair tutumlarının genellikle nötr olmakla birlikte, yaşı daha ilerlemiş olan yaşlılara ve erkek yaşlılara göre, yaşı daha genç olan yaşlılara ve yaşlı kadınlara daha az olumlu tutum sergilendiğini bulmuşlardır. Wang ve Chonody (2013) çalışmalarında, sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının çoğunlukla olumlu ancak öğrencilerin yaşlı erkekler hakkında olumsuz tutumları olduğunu saptamıştır. Danış ve Kara (2017) yaptıkları araştırmada da öğrencilerin bir kısmının yaşlı bireyler hakkında olumsuz ön yargıları olduğunu saptamıştır. Ceylan ve Öksüz (2015) çalışmalarında ise öğrencilerin, yaşlı bireylere ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları sonucunu bulmuşlardır. Şahin ve Demirel (2018) yaptıkları çalışmada öğrencilerin, yaşlılığa dair olumsuz tutum ve algılarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Sosyo-demografik Özelliklerine Öğrencilerin YATÖ Puan Ortalamaları

Değişkenler	n	Yaşlının Yaşamını Sınırlama Ort±SS	Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Ort±SS	Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Ort±SS	YATÖ Toplam Puan Ort±SS
Cinsiyet					
Kadın	130	18,11±2,92	29,12±3,67	16,75±3,29	63,98±5,84
Erkek	35	20,17±5,37	29,83±4,78	18,40±3,97	68,40±8,30
		MWU: 1782 p: 0,048	MWU: 1960 p: 0,207	MWU: 1632,50 p: 0,010	MWU: 1618 p: 0,009

Aile Tipi					
Çekirdek	147	18,67±3,704	29,27±4,04	17,20±3,43	65,14±6,66
Geniş	18	17,56±3,24	29,28±3,02	16,28±3,99	63,11±6,61
		MWU: 1080,50	MWU: 122	MWU: 1101	MWU: 1065
		p: 0,202	p: 0,871	p: 0,244	p: 0,177
Yaşlı Bireyle Yaşama Durumu					
Evet	79	17,96±3,28	29,44±3,73	16,56±3,97	63,69±7,48
Hayır	86	19,08±3,92	29,12±4,11	17,60±2,94	65,80±5,72
		MWU: 2750,50	MWU: 3382,50	MWU: 2786,50	MWU: 2760
		p: 0,034	p: 0,962	p: 0,045	p: 0,037
Yaşam Yeri					
Köy-Kasaba	21	17,38±2,83	29,90±3,53	16,76±3,67	64,05±6,58
İlçe	46	17,74±2,67	29,83±3,68	16,70±3,03	64,26±5,50
İl	34	19,79±4,51	29,26±4,24	18,18±3,85	67,24±8,25
Büyükşehir	64	18,84±3,83	28,67±4,05	16,94±3,53	64,45±6,39
		KW: 1080,50	KW: 1299	KW: 1058	KW: 1065
		p: 0,202	p: 0,9	p: 0,165	p: 0,177
Aile Gelir Durumu					
Alt	21	18,33±4,00	28,19±4,13	16,38±3,17	62,90±5,49
Orta	142	18,51±3,33	29,40±3,90	17,14±3,42	65,05±6,20
Üst	2	23,50±16,26	31,50±3,53	22±9,89	77±29,69
		KW: 0,296	KW: 1,936	KW: 0,101	KW: 1,949
		p: 0,862	p: 0,380	p: 0,951	p: 0,377
Sınıf					
Birinci	44	19,02±4,56	28,93±4,08	16,73±3,25	64,68±6,13
İkinci	42	18,52±2,85	29,67±3,98	17,71±3,82	65,90±7,49
Üçüncü	35	17,66±2,66	28,60±4,51	17,23±2,99	63,49±5,37
Dördünü	44	18,80±3,99	29,77±3,18	16,80±3,80	65,36±7,25
		KW: 2,093	KW: 1,294	KW: 1,526	KW: 3,866
		p: 0,553	p: 0,731	p: 0,676	p: 0,276

Tablo 3’de öğrencilerin cinsiyet, aile tipi, yaşlı bireyle yaşama durumu, yaşam yeri, gelir durumu, sınıf gibi tanıtıcı özelliklerine göre YATÖ’den aldıkları puan ortalamalarına yer verilmiştir. YATÖ ilgili değişkenlerce alt boyut ve toplam puanlarının, öğrencilerin çeşitli özelliklerine göre bağımsız değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre yaşlının yaşamını sınırlamada (p: 0,048) anlamlı bir ilişki gözlenmiş, erkek bireylerin yaşlının yaşamını sınırlama puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılıkta (p: 0,010) anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin puan ortalaması kadınların puan ortalamasından daha yüksektir. YATÖ toplam puanında da (p: 0,009) benzer durumun söz konusu olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Erkeklerin YATÖ toplam puan ortalamasının daha yüksek seyrettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni yaşlının yaşamını sınırlamada, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ve YATÖ toplam puanında etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Bununla beraber cinsiyet değişkeninin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılıkta etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Tablo 3). Literatür taraması, kadın öğrencilerin yaşlılığa yönelik tutumlarının erkek öğrencilerin tutumlarına göre daha olumlu olduğunu vurguladığını göstermiştir (Fitzgerald, Wray, Halter, Williams, ve Supiano, 2003; Mcconatha, Schnell,

Volkwein, Riley, ve Leach., 2003). Cinsiyet değişkenine göre erkeklerin YATÖ toplam puan ortalamasının daha yüksek seyrettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber cinsiyet değişkeni yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılıkta etkili bir faktör olmadığı söylenebilir. Wang ve Chonody (2013) erkek öğrencilerin kadınlara göre yaşlı yetişkinlere karşı daha olumsuz görüşleri olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde Ceylan ve Öksüz (2015) yaptıkları araştırmada, cinsiyeti kadın olan öğrencilerin yaşlıların yaşamını sınırlama alt boyutunda, cinsiyeti erkek olan öğrencilere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Özütürker (2019) çalışmasında ise öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Güven, Muz, ve Ertürk (2012) tarafından yapılan araştırmada kadın öğrencilerin yaşlılara karşı olumlu tutum sergiledikleri ve yaşlıların yaşamı kısıtlayıcı alt boyutu ile gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu belirtmiştir. Stahl ve Metzger (2013), kadınların erkeklerden daha yüksek puan almaları ile cinsiyetin, yaşa bağlı ayrımcı davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur. Daşbaşı ve Kesen (2015) çalışmalarında, kadın öğrencilerin yaşlıların ayrımcılığına karşı erkek öğrencilere göre daha olumlu bir tutuma sahip olduğunu saptamıştır.

YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamalarının yaşam yeri değişkeni için Kruskal-Wallis Testi'nden elde edilen sonuçlara göre anlamlı bir ilişki gözlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Gelir durumu ve sınıf değişkenleri için YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak incelendiğinde etkili bir faktör olmadığı saptanmıştır (Tablo 3). YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamalarının aile tipi değişkeni için Mann-Whitney U Testi'nden elde edilen sonuçlara göre etkili bir faktör olmadığı, anlamlı bir ilişki gözlenmediği sonucuna ulaşılmamasına rağmen yaşlı bireyle yaşama durumunun etkili bir faktör olduğu gözlenmiştir. Yaşlı bireyle yaşama durumu ile yaşlının yaşamını sınırlama (p: 0.034) arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşlı bireyle yaşamayan bireylerin puan ortalaması daha yüksektir. Yaşlı bireyle daha önce yaşama durumu, yaşlının yaşamını sınırlamada etkili bir faktördür. Tablo 3'te yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılıkta (p: 0.045) yaşlı bireyle yaşamayan bireylerin puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucu gözlenmektedir. Yaşlı bireyle yaşamayan bireyler yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılıkta benzer şekilde etkili bir faktördür. YATÖ toplam puanında da (p: 0.037) yaşlı bireyle yaşama durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Yaşlı bireyle daha önce yaşamamış öğrencilerin puan ortalaması diğerlerine göre yüksektir. Sonuç olarak yaşlı bireyle yaşama değişkeni yaşlının yaşamını sınırlamada, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ve YATÖ toplam puanında etkili bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla beraber yaşlı bireyle yaşama durumu değişkeni yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılıkta etkili bir faktör olmadığı gözlenmiştir (Tablo 3). Yaşlı bireyle

daha önce yaşama durumu ile yaşlının yaşamını sınırlama (p: 0.034) arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşlı bireyle yaşama değişkeni yaşlının yaşamını sınırlamada, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ve YATÖ toplam puanında etkili bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır. Gonçalves vd. (2010)'nin yaptıkları çalışmada, yaşlılarla ilgili tutumların, yaşlı bireylerle temasları arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Allen, Cherry, ve Palmore (2009) yaptıkları çalışmada yaşlı bireylerle etkileşim halinde olan öğrencilerin, olmayanlara göre yaşlılara yönelik daha olumlu tutum içerisinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Gorelik, Damron-Rodriguez, Funderburk, ve Solomon (2000) akraba olmayan yaşlı bireylerle iletişimin, yaşlı bireylere yönelik tutumlar üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu bulmuştur. Cummings, Adler, ve DeCoster (2005) çalışmanın sonuçları, öğrencilerin kişisel ya da staj gibi bir etkinlik ile yaşlı bireylerle etkileşim halinde bulunulmasının, yaşlılara karşı tutumları olumlu yönde etkilediğini saptamıştır. Wang ve Chonody (2013) yaşlı bireylerle daha önce etkileşim halinde olmayan, yaşlılık konusunda ders almayan öğrencilerin olumsuz tutum içerisinde olma olasılığını daha yüksek bulmuştur. Tan, Hawkins, ve Ryan (2001) yaşlı bireylerle kişisel olarak iletişim kurulmasının, yaşlılara yönelik tutumların iyileştirilmesine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Özüdürker (2019) çalışmasında bir yaşlıyla yaşama durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Daşbaş ve Kesen (2015) çalışmanın sonuçlarına göre yaşlı bir akrabanın hayatlarında önemli rol oynadığını belirten öğrencilerin, yaşlı ayrımcılığına karşı daha pozitif tutumlara sahip oldukları sonucunu bulmuştur. Ceylan ve Öksüz (2015) yaptıkları çalışmada yaşlılarla aynı evde yaşama değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını saptamıştır.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle geniş ailelerin çekirdek ailelere dönüşmesi, teknolojik gelişmelerin hızlanması, demografik dönüşümün sosyal dönüşümü de beraberinde getirmesi, önceleri bilge insan olarak görünen yaşlı bireylerin toplumdaki konumlarının değişmesine neden olmuştur. Bu değişimde modern toplumların yaşlı bireyleri değerlendirirken ekonomik yönden ele alması etkili olmuştur. Bu süreç içerisinde kuşaklar arasındaki diyalog zayıflamış ve yaşlı bireyler hakkında ayrımcı söylem ve davranışlar iş, sosyal ve aile hayatında yaygınlaşmaya başlamıştır.

Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Araştırma katılan öğrencilerin, YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamalarının cinsiyet ve yaşlı ile beraber

yaşama durumu arasında anlamlı, aile tipi, yaşam yeri, gelir durumu ve sınıf değişkenleri için istatistiksel olarak incelendiğinde anlamlı bir fark ve etkili bir faktör olmadığı saptanmıştır.

Yaşlı nüfus oranının her geçen gün artması, sosyal çalışmacıların başta hastane ve huzurevleri olmak üzere birçok kurum veya kuruluşta, yaşlı bireylere hizmet vermesi beklenmektedir. Yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini arttırmayı amaçlayan sosyal çalışmacıların yaşlılara yönelik ayrımcılık konusundaki görüşleri önem taşımaktadır. Yaşlı bireylere yönelik ön yargılar, zararsız görünmesine rağmen bu tutum ve davranışlar yaşlı bireylerin kendilerine sunulmuş haklardan etkin bir şekilde faydalanmalarına engel teşkil edebilmektedir. Sosyal çalışmacı adaylarının olumsuz ön yargı, tutum ve davranışlarını değiştirebilmek için sosyal hizmet bölümü müfredatlarında yaşlı ve yaşlılıkla ilgili derslerin sayısının artırılmasının, lisans eğitimlerinin çeşitli kurs ve sertifika programları ile desteklenmesinin, kuşaklararası diyalogu geliştirecek projelerin hayata geçirilmesinin, yaşlı ve yaşlılık hakkında toplumsal farkındalık yaratılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Allen, P. D., Cherry, A. E., Palmore, E. (2009). *Self-reported ageism in social work practitioners and students. Journal of Gerontological Social Work, 52* (2), 124-134.
- Azulia, A. (2014). *Ageism and future cohorts of elderly: implications for social work. Journal of Social Work Values and Ethics, 11* (2), 2-12.
- Becker, E. (1973). *The denial of death. New York, NY: Free Press.*
- Butler, R. N. (1994). *Dispelling ageism: the cross-cutting intervention. Schenk and W.A. Achenbaum (Der.), Changing perceptions of aging and the aged. New York: Springer.*
- Ceylan, H., Öksüz, M. (2015). *Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8* (39), 459-466.
- Corrigan, P. (2004). *How stigma interferes with mental health care. American Psychologist, 59* (7), 614-625.
- Cummings, S., Galambos, C. (2002). *Predictors of graduate social work students' interest in aging-related work. Journal of Gerontological Social Work, 39*(3), 77-94.
- Cummings, S., Adler, G., DeCoster, V. (2005). *Factors influencing graduate-social-work students' interest in working with elders. Educational Gerontology, 31*, 643-655.
- Danış, M. Z., Kara, H. Z. (2017). *Üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(2), 221-233.
- Daşbaşı, S., Kesen, N. F. (2015). *Attitudes of social work students towards the ageism. The Journal of International Social Research, 8*(38), 702-710.
- DuBois, B., Miley, K. K. (2013). *Social work: an empowering profession (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.*
- Fitzgerald, J. T., Wray, L. A., Halter, J. B., Williams, B. C., Supiano, M. A. (2003). *Relating medical students' knowledge, attitudes, and experience to an interest in geriatric medicine. Gerontologist, 43* (6), 849-855.

- Gellis, Z. D., Sherman, S., Lawrance, F. (2003). *First year graduate social work students' knowledge of and attitude toward older adults. Educational Gerontology, 29, 1-16.*
- Greenberg, J., Schimel, J., Martens, A. (2002). *Ageism: Denying The Face Of The Future. In T. Nelson (Der.), Ageism: Stereotyping and Prejudice Against Older Persons. Cambridge, MA: The MIT Press 27-48.*
- Gonçalves, D. C., Guedes, J., Fonseca, A. M., Pinto, F. C., Martín, I., Byrne, G. J., Pachana, N. A. (2010). *Attitudes, knowledge, and interest: preparing university students to work in an aging world. International Psychogeriatrics, 23(2), 315-321.*
- Gorelik, Y., Damron-Rodriguez, J. A., Funderburk, B., Solomon, D. (2000). *Undergraduate interest in aging: Is it affected by contact with older adults? Educational Gerontology, 26, 623-638.*
- Güven, Ş. D., Muz, G.U., Ertürk, N. E. (2012). *Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 15(2), 99-105.*
- Heycox, K., Hughes, M. (2006). *Social work students' attitudes towards and interest in working with older people: an exploratory study. Advances in Social Work and Welfare Education, 8(1), 6-14.*
- Kite, M. E., Johnson, B. T. (1988). *Attitudes toward older and younger adults: A metaanalysis. Psychology and Aging, 3, 233-244.*
- Levy, B. (2001). *Eradication of ageism requires addressing the enemy within. The Gerontologist, 41, 578-579.*
- Levy, B., Banaji, M. (2004). *Implicit Ageism. In T. Nelson (Der.), Ageism: Stereotyping and Prejudice Against Older Persons. Cambridge, MA: The MIT Press 49-75.*
- Mcconatha, J. T., Schnell, F., Volkwein, K., Riley, L., Leach, E. (2003). *Attitudes towards aging: a comparative analysis of young adults from the United States and Germany, International Journal of Aging and Human Development, 51 (3), 206-217.*
- Nelson, T. (2002). *Ageism: stereotyping and prejudice against older persons. Cambridge, MA: The MIT Press.*
- Palmore, E. B. (2001). *Ageism: negative and positive (2nd ed.). New York: Springer.*
- Payne, M. (1997). *Modern social work theory (2nd ed.). Chicago, II: Lyceum Books, Inc.*
- Quinn, A. (1999). *The use of experiential learning to help social work students assess their attitudes towards practice with older people. Social Work Education, 18(2), 171-182.*
- Özütürker, S. (2019). *Erzincan binali yıldırım üniversitesi sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılığa bakışı, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 12(2), 107-112.*
- Schuldberg, J. (2005). *Innovations in gerontological social work education: it is easy to make judgments if it's not familiar: the use of simulation kits to develop self-awareness and reduce ageism. Journal of Social Work Education, 41(3), 441-455.*
- Stahl, S., Metzger, A. (2013). *College student's ageist behavior: The role of aging knowledge and perceived vulnerability to disease. Gerontology & Geriatrics Education, 34(2), 197-211.*
- Şahin, H., Demirel, B. (2018). *Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının belirlenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(59), 1114-1120.*
- Tan, P., Hawkins, M. J., Ryan, E. (2001). *Baccalaureate social work student attitudes toward older adults. Journal of Baccalaureate Social Work, 6, 45-55.*
- Van den Heuvel, W. (2012). *Discrimination against older people. Reviews in Clinical Gerontology, 22, 293-300.*

Vefikuluçay, D. (2008). Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Doğum ve kadın hastalıkları hemşireliği AD. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vefikuluçay D., Terzioğlu, F. (2011) Development and psychometric evaluation of ageism attitude among the university students. Turkish Journal of Geriatrics, 14(3), 259-268.

Wang, D., Chonody, J. (2013). Social worker's attitudes towards older adults: A review of the literature. Journal of Social Work Education, 49, 150-172.